

Лекція 1

Історія зимових садів у світі.

Історія кімнатних і діжкових рослин починається в Давньому Єгипті. На єгипетських зображеннях, яким більше 3000 років, можна побачити маленькі дерева та кущики в кам'яних вазах і лотках. У багатоквартирних будинках римських - інсулах - підвіконня робилися настільки широкими, що на них вміщалися невеликі садки.

Невід'ємною частиною багатого патриціанського будинку був перистиль - внутрішній сад, оточений колонадою. У таких садках, як правило, вирощували трави та квіти (тройнди, фіалки, лілії), оформляючи інтер'єр статуями і статуетками. Кілька тисячоліть нараховує також мистецтво бонсай, що зародився в Китаї і який отримав широке поширення в Японії.

У XVI столітті в Європі стали популярні помаранчеві будиночки. Вони були призначені для вирощування цитрусових: мешканцями цих споруд були помаранчеві (апельсинові) та лимонні дерева. Взимку 1240 р. в Кельн прибув голландський король Вільгельм, якому був влаштований пишний прийом в приміщенні, прикрашеному деревцями та чагарниками в повному кольорі, ніби влітку.

Помаранчевий будиночок.

Перший експеримент по створенню зимових садів виявився вдалим, і незабаром європейські монархи, прагнучи перевершити один одного, змушували садівників будувати оранжереї і вирощувати в них дивовижні рослини. Вже тоді кращі садівники часто ставали і конструкторами, і архітекторами, щоб мати можливість контролювати весь процес створення і обслуговування оранжереї.

У цих будівлях з величезними вікнами росли помаранчеві (апелсинові) та лимонні дерева. Оскільки в оранжереях часто влаштовувалися свята, рослини все частіше стали розводити в діжках. До найзнаменитішими свідченнями історичного культивування цитрусових відноситься вибудована у Версалі в період царювання Людовика XIV оранжерея, яка вважається найкрасивішою в Європі.

У ній і сьогодні влаштовують розкішні прийоми і свята. З середини жовтня до середини травня сюди, як повелося з давніх часів, поміщають улюблені рослини Короля-Сонця, до яких належать 650 апельсинових дерев.

Температуру підтримують на постійному рівні, один раз на місяць дерева поливають вручну. Оранжерея щодня провітрюється, щоб знизити вологість повітря. З середини травня діжки з деревами знову виносять на відкрите повітря і розміщують на площі 3 га.

Палац Сан-Сусі в Потсдамі.

У Німеччині найкрасивішими вважаються оранжереї в палаці Сан-Сусі в Потсдамі. "Анти-Версаль" короля Фрідріха - одноповерховий, подовженої форми палац з дванадцятьма високими вікнами-дверима, звідки монарх міг вийти прямо в сад. Фігури підтримують карниз, надаючи цій споруді з центральним овальним куполом в стилі рококо відтінок деякої грайливості.

Великий сад в Херренхаузен - гордість Ганновера. Замок, який служив літньою резиденцією герцогам Ганноверським, був зруйнований в 1943 р. Руйнування уникли два красиві будівлі - оранжерея і галерея. Влітку тут дають театральні та музичні вистави, влаштовують феєрверки.

В кінці XVIII - початку XIX ст. європейська мода на розведення цитрусових стала вщухати, її змінила мода на тропічні рослини, які привозили моряками і мандрівниками з далеких країн. Але і їх нелегко було зберегти в нових умовах: батьківщина рослин була відома ботанікам лише приблизно, а про умови зростання можна було тільки здогадуватися.

Навіть насіння багатьох рослин не витримували умов довгих подорожей і втрачали до моменту прибуття схожість. Квітникарство все ще залишалося долею еліти.

Сад в Херренхаузен.

У середині XIX століття змінити ситуацію допоміг один, здавалося б, незначний винахід англійця Натаніель Уорда. Містер Уорд дуже любив тропічні рослини і присвячував їм весь свій вільний час. У його колекції було чимало рідкісних видів, привезених зі всього світу.

Всі вони прекрасно росли і цвіли, але містер Уорд був незадоволений: йому здавалося, що він міг би досягти більшого, але йому заважало насичене гаром повітря Лондона. Н. Уорд вирішив накрити рослини скляним ящиком. Він зауважив, що в невеликій скляній камері навіть ніжні папороті відчують себе краще.

Незабаром з'ясувалося, що, крім захисту від гару і кіптяви, застосування цього пристосування дозволило підтримувати всередині стабільну температуру і високу вологість повітря. У такому контейнері можна було утримувати навіть ті рослини, які вважалися непридатними до розміщення в кімнаті. Вся знать британського суспільства була схвильована цим відкриттям.

У моду входить встановлювати ящик Уорда для утримання папороті та іншої екзотики в кімнатах. У 1834 р. Уорд сконструював перший "чемодан" для перевезення рослин, який без побоювання можна було встановити на палубі корабля.

Рослини менше потребували поливу і були захищені від солоних бризок і сонця. Тепер в Європу можна було без втрат привозити ніжні тропічні рослини для подальшого утримання їх у вишуканих кімнатних оранжереях (сучасних тераріумах) у вітальнях багатих будинків.

Орхідеї.

Поголовне захоплення екзотичними орхідеями в Англії прийняло вигляд цієї манії: на аукціонах за них платили шалені гроші. Вікна ж простих городян були зайняті корисними рослинами: лимонами, які вживали з чаєм, столітником від багатьох хвороб, фікусами, що очищають повітря від кіптяви, та іншими невибагливими, але потрібними рослинами.

Згодом пряма користь поступилася бажанням прикрасити будинок строкатим і різьбленим листям, красивими і ароматними квітками. Їх можна було роздобути в ботанічних садах і приватних колекціях. Подальше розведення екзотичних рослин вимагало особливих умов: наприклад, спеціальних опалювальних систем.

Перші ландшафтні дизайнери використовували для створення оранжерей конструкції великої площі з цегли та каменю з колонами і непрозорим дахом. На початку XIX століття почали будувати великі теплиці,

які опалювалися за допомогою труб гарячим повітрям, вони також були забезпечені вентиляційними люками і пристосуваннями для затінення.

Першим грандіозним спорудженням нового типу став "Кришталевий палац" (Crystal Palace), збудований в Англії в 1851 р. садівником і архітектором Джозефом Пакстон. Згодом подібні споруди почали будувати по всій Європі.

Надалі системи удосконалювалися: з'явилися скляні дахи, а оранжереї стали пристроювати до житлових будинків, роблячи їх частиною приміщення. Поступово оранжереї стали виділяти одне з найголовніших місць в садибі.

Вони ставали місцем світських розваг, тому разом з рослинами тут розміщувалися скульптури, картини, меблі для відпочинку, створювалися штучні гроти, водоспади. Існували й громадські зимові сади. Перший загальнодоступний зимовий сад був створений в Лейпцигу в 1820 році.

Це була чудова оранжерея з ботанічним театром і кав'ярнею на 600 місць, де відвідувачі могли милуватися 25 тисячами різних рослин.